

Varia

Archeologický ústav AV ČR, Brno a výroční rok 2020

ARÚB – Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i., si v letošním roce připomíná dvě významná výročí spojená se svou historií: 100 let od jmenování Innocence Ladislava Červinky státním konzervátorem za Státní archeologický ústav v Praze (StAÚ) a 50 let od ustavení samostatného Archeologického ústavu Akademie věd v Brně (ARÚB). Je to vhodná příležitost k připomenutí základních mezníků v historii ústavu a současně prostor pro stručné představení aktivit ústavu spojených s výročním rokem 2020. U příležitosti obou výročí připravuje ARÚB vydání reprezentativní publikace *Jdeme pod povrch. Příběhy Archeologického ústavu AV ČR v Brně. 1920 – 1970 – 2020* (kolektiv autorů, Brno 2020). Kniha představí vybrané kapitoly z historie ústavu – fenomény, osobnosti, přelomové výzkumy a významné nálezy. Z historicky zaměřených kapitol knihy – konkrétně ze statí Miloše Hlavy, Radomíra Vlčka, Lenky Vlčkové Kryčerové, Jaroslava Tejrál, Pavla Kouřila a Lumíra Poláčka – čerpá i následující text.

Vedle výše uvedených dat 1920 a 1970 představují základní mezníky vývoje brněnského Archeologického ústavu Akademie věd ještě roky 1942 a 1993. V roce 1942 vznikla v Brně pobočka pražského Archeologického ústavu (od roku 1953 Archeologického ústavu ČSAV). Rok 1993 s delimitací přibližně třetiny pracovníků do nově zřízených ústavů archeologické památkové péče znamenal završení restrukturalizace ARÚB započatou v roce 1990. Z hlediska stabilizace sídla je pak nejdůležitější rok 2014, kdy se ústav poprvé po mnoha desetiletích své existence nastěhoval do vlastní budovy na Čechyňské 19 v Brně jako sídla centrály ARÚB. Ve stejném roce byla uvedena do provozu nová výzkumná základna v Mikulčicích-Trapíkově.

Založení Státního archeologického ústavu 12. listopadu 1919, tj. zhruba rok po vzniku samostatné Československé republiky, bylo součástí koncepčního úsilí nového státu vytvořit vlastní organizační struktury pro řadu vědních oborů. Státní archeologický ústav v Praze, založený z popudu Lubora Niederla (1865–1944), profesora prehistorické archeologie a etnologie na pražské univerzitě, se měl stát badatelskou institucí, jejímž posláním bylo systematicky shromažďovat údaje o archeologických nalezištích a provádět cílené terénní výzkumy, které měly přinášet odpovědi na předem formulované otázky. L. Niederle jako první ředitel Státního archeologického ústavu předběhl touto koncepcí svou dobu a vytvořil sice v daných podmínkách těžko naplnitelný, ale silně nadčasový koncept. V dnešním slova smyslu mělo jít o archeologickou instituci „základního“ výzkumu. Pro zajištění výkonu funkce a poslání ústavu na celém území tehdejší republiky bylo nutno hned na počátku jeho existence najít vhodné spolupracovníky a najménovat státní konzervátory zodpovědné za jednotlivá území nebo tematické oblasti. Jedním z nově povolovaných konzervátorů byl i Innocenc Ladislav Červinka (1869–1952).

Červinka byl 8. července 1920 jmenován konzervátorem Státního archeologického ústavu a zároveň mu byla přidělena agenda experta pro ochranu pravěkých památek Státního památkového úřadu pro Moravu a Slezsko. K těmto funkcím přibyl v roce 1924 ještě třetí post: stal se kustodem prehistorických sbírek Moravského zemského muzea. Takto obsadil tři nejvýznamnější úřední funkce v moravské archeologii (na křídlenou čtvrtou, univerzitní funkci již nedosáhl vzhledem k instalování Emanuela Šimka do funkce vedoucího katedry v roce 1931 na nově vzniklé katedře prehistorie Filosofické fakulty brněnské university). Přestože si Červinka své univerzitní archeologické vzdělání doplňoval až postupně, pro funkci státního konzervátora v oblasti archeologie

Moravy a Slezska disponoval všemi základními předpoklady. Určitě byl neaktivnější a nejzkušenější moravským archeologem s rozsáhlými teoretickými znalostmi (viz jeho syntézu pravěku *Morava za pravěku* z roku 1902 nebo první moravský odborný prehistorický časopis *Pravěk*, vydávaný počínaje rokem 1903). Pod jeho vedením provedl Státní archeologický ústav na Moravě i ve Slezsku v průběhu dvacátých let 20. století několik desítek terénních výzkumů, a to i přes nedostatečné technické zázemí, které Červinka suploval díky své druhé funkci v Moravském zemském muzeu.

Postavení Červinky ve službách Státního archeologického ústavu se podstatně změnilo počínaje rokem 1930. Příčinou nebyl patrně jenom generační střet s pražským vedením, s Niederlovým nástupcem Karlem Buchtelou (ředitel StAÚ od 1924) a jeho tehdejší zástupcem Jaroslavem Böhm (1901–1962), ale také výše uvedená kumulace funkcí, která překračovala reálné možnosti jednoho, seč sebeschopnějšího a pro věc zcela zapáleného badatele. Zatímco Červinka pokračoval ve svém tradičním způsobu práce, jistě aktivním a obětavém, ale všeobjímajícím a hodně zaměřeném na záchranu památek, Böhm se snažil činnost Státního archeologického ústavu modernizovat a navázat na původní Niederlovu badatelskou koncepci. Nakonec se spor vyhroutil okolo chybějících nálezových zpráv z terénních výzkumů a absence předem definovaných cílů a strategií před každým výzkumem. Roztržka o nedostatečný výzkumný plán na rok 1931 vedla dokonce k pozastavení subvencí pro Červinkovu činnost na Moravě a ve Slezsku. Červinka se nevzdával a „bojoval“ s pražským vedením dále, a to trvalo (přes oboustranné kompromisy) v podstatě až do jeho pensionování v roce 1937. Vztah mezi Červinkou a „Prahou“ s jejím novým ředitelem Jaroslavem Böhm (od 1939) se postupem času stabilizoval.

Červinkův odchod do penze v roce 1937 znamenal pro aktivitu Státního archeologického ústavu na Moravě a ve Slezsku spíše jen symbolický mezník. Zdejší nepočetné terénní badatelské výzkumy byly totiž po celá třicátá léta 20. století organizovány z pražského ústředí bez Červinkova přispění a příležitostí záchraných výzkumů se ujalo prehistorické oddělení Moravského zemského muzea pod záštitou Josefa Skutila, který stál od roku 1934 v jeho čele.

Červinka ve sporech s vedením pražského ústavu otevřel mimo jiné otázku samostatného pracoviště pro Moravu a Slezsko, resp. rozdělení Státního archeologického ústavu na dvě organizace, jednu pro Čechy, druhou pro Moravu. To však ve své době nebylo z mnoha důvodů reálné. Paradoxem dějin moravského prehistorického bádání je, že k „osamostatnění“ došlo za války, v roce 1942. Okolnosti byly ovšem značně dramatické a doprovázely je koncepční a personální změny celé organizace archeologické činnosti v Protektorátu Čechy a Morava.

Brněnská odbočka Archeologického ústavu (*Anstalt für Vor- und Frühgeschichte – Aussenstelle Brünn*) byla konstituována 29. července 1942. Do jejího čela byl postaven Karl Huckle, prehistorik se zkušenostmi z oblasti archeologické památkové péče, který se již předtím, v roce 1941, ujal vedení Moravského zemského muzea. Výrazné propojení s muzeem bylo patrné od počátku existence brněnské odbočky. Ta tehdy sídlila v muzejních prostorách a její první terénní aktivity zajišťovali na podzim 1942 zaměstnanci muzea. Prvním řádným zaměstnancem odbočky byl Josef Poulík.

Huckeho původní představa o moravské archeologické památkové péči nezávisle na pražském ústředí, která se projevovala

mimo jiné jím používaným názvem pobočky Úřad pro pravěk v Brně (*Amt für Vorgeschichte in Brünn*), se ovšem u říšských orgánů v Praze nesetkala s pochopením. Sám Hucce ještě na konci roku 1942 musel znovu nastoupit vojenskou službu ve wehrmachtu, a tak vedení pobočky převzal na čas Josef Poulík, než byl do jejího čela povolán další z říšskoněmeckých prehistoriků, Hermann Schwabedissen (od září 1942 vedl Ústav Anthropos). Terénní výzkumy brněnské odbočky se rozeběhly naplno od roku 1943. Zatímco čeští zaměstnanci odbočky se již neměnili, změny se odehrávaly v jejím vedení: Schwabedissen nahradil nejdřív Werner Mähling, později Camilla Streitová. Přes neúspěšnou snahu Streitové uzavřít odbočku a převést zaměstnance do válečné výroby zůstala Brněnská odbočka především díky Josefu Poulíkovi v omezeném provozu až do jara 1945.

Činnost Státního archeologického ústavu byla obnovena v květnu 1945. Brněnské pracoviště získalo statut odbočky a Josef Poulík (1910–1998) se stal jejím vedoucím. Po vzniku Československé akademie věd a zřízení Archeologického ústavu se sídlem v Praze (ARÚ) jako jednoho z pracovišť ČSAV namísto původního Státního archeologického ústavu se brněnská odbočka k 1. listopadu 1952 změnila v pobočku, což znamenalo, že se stala pracovištěm organizačně podřízeným pražskému ústavu, ovšem s vlastní ekonomickou samostatností a hospodářskou správou; roční rozpočet jí, podobně jako pražskému pracovišti, přidělovalo přímo prezídium ČSAV. V roce 1955 byla jako první pracoviště Akademie věd na území severní Moravy a českého Slezska zřízena expozitura ARÚ v Opavě (vedoucí Lumír Jisl).

Josef Poulík se od roku 1945 podílel na formulování koncepce ARÚ, zejména jeho brněnské odbočky. Odvíjela se nejen od badatelského výzkumu prehistorického a slovanského období, ale i od zachraňovacích výzkumů a památkové péče. Když se v 50. letech centrálně formulovaly první státní plány základního výzkumu, bylo do nich vtěleno zaměření na prehistorii a slovanské období. V rámci badatelského výzkumu prehistorického období stály na prvním místě paleolitické Dolní Věstonice s objevy světového významu.

Poulík sám se zaměřoval na slovanskou problematiku; pochopil, že v ní může spojit svůj osobní odborný zájem s celospolečenskou poptávkou. Objasnění slovanského původu obyvatel Československa totiž stvrzovalo nejen výsledky druhé světové války, ale sloužilo jako opora budování lidové demokratického Československa a prosovětské politické orientace. Hodnocení pracoviště, které proběhlo v návaznosti na stranické prověrky koncem 50. let, dopadlo „bez poskvrny“; obecně byl zdůrazňován tzv. společenský přínos pracovišť ČSAV a využitelnost jejich práce v praxi.

Objevem velkomoravských Mikulčic v roce 1954 se započala zářná kariéra Josefa Poulíka, provázená rozsáhlými terénními výzkumy, bohatou publikační činností, úspěšným mezinárodním výstavním projektem Velká Morava (1963–1968), ale také naplňováním početných funkcí odborných, administrativních a politických. Úctyhodná byla činnost popularizační, kde vedle Poulíka exceloval zejména B. Klíma sen. Brněnská pobočka ARÚ úspěšně participovala na oslavách výročí 1100 let od příchodu byzantské misie na Moravu a na přípravě VII. světového kongresu Unie prehistorických a protohistorických věd v Praze 1966 (J. Poulík v roli generálního sekretáře).

Počínaje prvními státními plány základního výzkumu byla deklarována potřeba participace ARÚ na zachraňovacích výzkumech, zejména na tzv. velkých stavbách socialismu. Velký rozsah terénních prací se začal zákonitě projevovat v pomalejším tempu teoretického výzkumu. Výtka vedená tímto směrem se objevovala od počátku 60. let i v oficiálních dokumentech. Přestože vedení pobočky vydávalo kategorická prohlášení k nápravě

daného stavu, realita byla jiná. Především pokračovaly rozsáhlé systematické výzkumy. Názorně to lze demonstrovat na Mikulčicích jako „vlajkové lodi“ brněnské pobočky a slovanského výzkumu obecně, kde ani reflexe nabízená obrodním procesem pražského jara nevedla k zásadní změně uzavřeného koloběhu každoročních rozsáhlých systematických objevů a k definování potřebných nových paradigmat výzkumu. Poulíkova pozice a s ní i postavení brněnské pobočky ARÚ ve druhé polovině 60. let stále rostly. V té době se pobočka členila na tři vědecká oddělení: paleolit, pravěk a slovanské oddělení.

V souvislosti s obrodním procesem pražského jara byla v letech 1968–1969 otevřena otázka reorganizace brněnských pracovišť ČSAV. Šlo o změnu statutu pracovišť, jejich větší organizační samostatnost a společné zastoupení v jednáních s Akademií i vnějšími stranami. Na těchto jednáních zazněl poprvé také kategorický požadavek J. Poulíka na ustavení samostatného Archeologického ústavu ČSAV v Brně. Ovšem s nástupem normalizace se Poulík distancoval od všech předchozích kroků, které by jej mohly spojit s reformním procesem roku 1968. Jedině tak mohl udržet a rozvíjet svoji výsadní pozici a prosazovat nadále rozvoj brněnského pracoviště. Brzo se dočkal řady významných vědeckých nebo vědecko-organizačních postů a také nejvyšších státních ocenění. S platností od 1. července 1970 byl Josef Poulík jmenován ředitelem samostatného Archeologického ústavu ČSAV v Brně a ke stejnému datu byl ARÚB ustaven samostatným pracovištěm ČSAV.

Činnost samostatného ARÚB se rozvíjela v podmínkách postupující normalizace, tj. včetně komplexních (kádrových) hodnocení 1971 a 1974, politických školení, seminářů a přednášek o marxismu-leninismu a za neustálého ideologického a stranického dohledu. Ani další organizační změny na sebe nenechaly dlouho čekat. K 1. lednu 1976 došlo ke spojení pražského a brněnského ústavu do jednotného Archeologického ústavu ČSAV. Tentokrát ovšem bylo sídlo a ředitelství zřízeno v Brně; v Praze zůstala pobočka s vlastním rozpočtem i organizačním řádem (Připojení pražského pracoviště k brněnskému ústavu předcházelo odvolání tehdejšího ředitele ARÚ, nestraníka Jana Filipa.) Tento stav trval skoro sedm let, než bylo koncem roku 1982 pražské pracoviště odděleno od brněnského ústavu a než byl jako samostatné pracoviště v čele s Miroslavem Richterem obnoven Archeologický ústav ČSAV v Praze.

Pracovní zaměření brněnského ústavu se během normalizace příliš neměnilo. Rozšířením běžných aktivit ústavu bylo založení tří interdisciplinárních racionalizačních brigád v roce 1976. První byla zaměřena na popularizaci výsledků archeologických bádání prostřednictvím filmu, druhá byla směřována na využití moderních geofyzikálních a dalších přírodovědných metod v archeologii, třetí, vzniklá z popudu závodní organizace Socialistického svazu mládeže souvisela s výzkumem lokality Nové Mlýny.

Sametová revoluce v listopadu 1989 vnesla výrazné změny nejen do politického a společenského života Československa, ale i do organizace vědy. Archeologické ústavy zůstaly jako samostatná pracoviště ČSAV v Praze i Brně. Prošly ovšem transformací, a to jak organizační, tak tematickou i personální. Prezídium ČSAV v čele s prof. Otto Wichterlem odvolalo Josefa Poulíka z funkce ředitele ARÚB a na jeho místo jmenovalo s platností od 1. června 1990 Jaroslava Tejrala. Učinilo tak na základě výsledků konkurzu organizovaného Vědeckou radou ARÚB formou volby na plénu tvůrčích pracovníků ARÚB, konaném dne 25. dubna 1990, a následné volby rozšířené Vědecké rady.

J. Tejral záhy provedl nejen nutné personální změny ve vedení ARÚB, ale reorganizoval i jeho jednotlivá oddělení, což souviselo se zásadní změnou koncepce pracoviště. Dosavadní širokospektrální

zaměření bylo zúženo na tři stěžejní témata, která zůstávají osnou vědecko-výzkumné koncepce ARÚB dodnes.

Všechna pracoviště ČSAV se od počátku roku 1990 potýkala s krácením rozpočtu, současně Akademie věd usilovala o celkové zvýšení úrovně a výkonnosti základního výzkumu. Řešením bylo zefektivnění činnosti pracovišť a redukce jejich personálního stavu. Protože právě v té době zřizovalo Ministerstvo kultury ČR ústavy archeologické památkové péče jako instituce speciálně určené pro zabezpečení záchranných archeologických výzkumů na lokalitách ohrožených intenzivní stavební činností, přešlo k 1. dubnu 1993 přibližně 30 pracovníků ARÚB delimitací do Ústavu archeologické památkové péče Brno a dalších institucí (opavská expozitura byla v roce 1993 zrušena delimitací na Národní památkový ústav se sídlem v Ostravě a znovu obnovena v roce 2003 jako pobočka Archeologického ústavu AV ČR, Brno). Krátce předtím, k 1. lednu 1993 byla v souvislosti s rozdělením Československa ustavena Akademie věd České republiky (AV ČR) a s účinností od 31. prosince 1992 se stal ARÚB Archeologickým ústavem Akademie věd ČR, Brno. K organizačním změnám nutno dodat, že ústav změnil k 1. 1. 2007 svůj statut z příspěvkové organizace na veřejnou výzkumnou instituci.

Zvláště palčivým problémem vývoje ARÚB po sametové revoluci byla otázka dislokační, resp. absence vlastní budovy v Brně. Protože většina pracovišť ústavu s výjimkou Dolních Věstonic a Mikulčic se nacházela v pronajatých prostorách, postihla ústav řada restitucí a majetkových vyrovnání. Zvláště výrazně byla poctována ztráta sídla na tehdejších Sadech osvobození, dnešním Kolišti č. 19, kde se nacházelo nejen vedení ústavu s administrativou, ale i většina vědeckých oddělení, archiv, knihovna, laboratoře ad. Do rámce restitucí spadal také rozsáhlý depozitář v prostorách bývalého mlýna ve Křtinách u Brna.

Za této situace se udály další pokusy o výstavbu nové budovy ARÚB v Brně, a to na pozemku Akademie věd ČR na ul. Veveří. Vyřešení dislokačního problému, slibované nejpozději k roku 1995, se uskutečnilo až o dvacet let později, kdy se brněnská centrála ARÚB nastěhovala do nově spraveného vlastního objektu na Čechyňské 19. Mezitím – v letech 1993 až 2014 – našel ústav své přechodné útočiště v prostorách Ústavu přístrojové techniky AV ČR na Královopolské 147. Postupně se podařilo vyřešit dislokační problémy i na detašovaných pracovištích. Mikulčická základna po tragickém požáru 2007 získala v roce 2014 novou moderní budovu na Trapíkově. V roce 2020 ARÚB vybudoval a zprovoznil objekt návštěvního centra *Mušov – Brána do Římské říše* v Pasohlávkách.

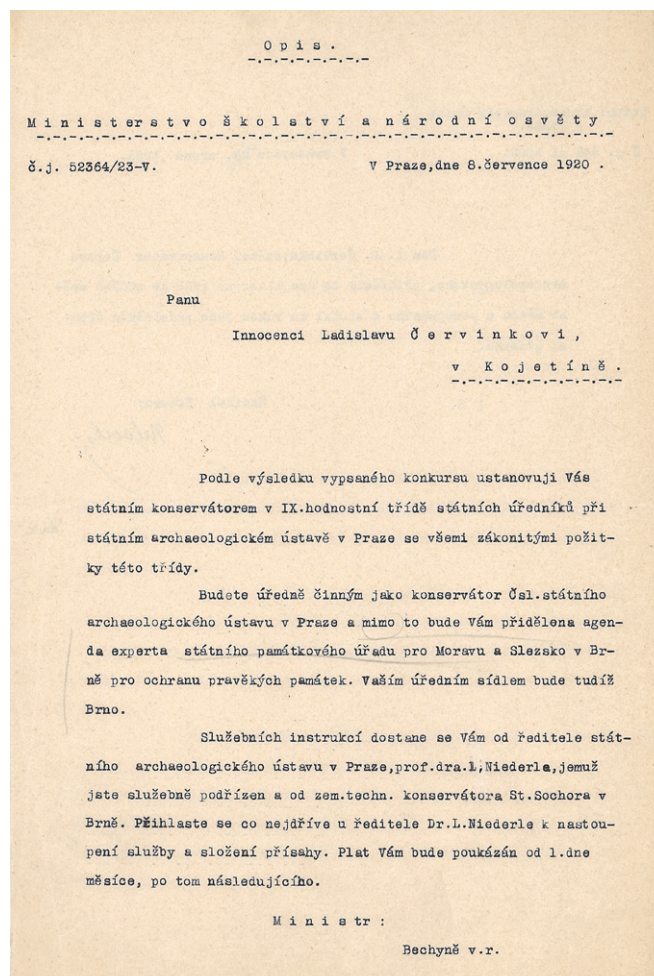
Ukončení restrukturalizace ARÚB a dočasné řešení jeho dislokačních problémů vytvořily již v 90. letech podmínky pro naplňování nové vědecko-výzkumné koncepce ústavu. Koncept základního výzkumu založený na třech stěžejních tematických okruzích, které odrážejí jak jedinečnost pramenné báze Moravy a českého Slezska (oblasti severně od středního Dunaje), tak tradici místního výzkumu a specializaci vědeckých kapacit ústavu, je ve své podstatě platný doposud. Jemu odpovídá organizační struktura ARÚB postavená na třech vědecko-výzkumných střediskách: Střediska pro paleolit a peleoantropologii, Střediska pro výzkum doby římské a stěhování národů a Střediska pro slovanskou a středověkou archeologii.

Tato koncepce základního výzkumu ARÚB je naplňována kontinuálně od 90. let a propojuje tak funkční období všech tří ředitelů: Jaroslava Tejrala (1990–1998), Pavla Kouřila (1998–2017) i Lumíra Poláčka (od 2017). Činnost ústavu lze ve zkratce charakterizovat takto: Archeologický ústav Akademie věd České republiky, Brno, v. v. i., se orientuje na základní výzkum pravěkých a středověkých dějin střední Evropy, zejména širšího středního Podunají, Moravy a českého Slezska, pro oblast paleolitu

pak v globálním geografickém záběru. Prostřednictvím širokých mezinárodních a mezioborových kooperací zkoumá nejvýznamnější moravské lokality zvláště starší doby kamenné, doby římské a raného středověku (Dolní Věstonice, Mušov, Mikulčice). Jako organizace určená a oprávněná zákonem o státní památkové péči shromažďuje prostřednictvím systému vědeckých informací data o veškerých archeologických nalezištích a akcích, provádí expertní činnost v oblasti ochrany archeologického kulturního dědictví a koordinuje archeologické aktivity v moravském a slezském regionu.

Dnes je ARÚB stabilizovanou veřejnou výzkumnou institucí mezinárodního dosahu, která disponuje potřebnými infrastrukturami, dostatečnou kontinuitou, jasnou strukturou a konkrétně definovaným posláním. Je pozoruhodné, jak se výše uvedený koncept základního výzkumu ARÚB v principu blíží původní představě Lubora Niederla o náplni a poslání Státního archeologického ústavu z roku 1919.

Autor textu čerpá podklady z rukopisu knihy „Jdeme pod povrch. Příběhy Archeologického ústavu AV ČR v Brně. 1920 – 1970 – 2020“ (kolektiv autorů, Brno 2020). Děkuje autorům historicky zaměřených kapitol knihy – Miloši Hlavovi, Radomíru Vlčkovi, Lence Vlčkové Kryčerové, Jaroslavu Tejralovi a Pavlu Kouřilovi – za souhlas k publikování.

Obr. 1. Opis Červinkova jmenování konzervátorem Státního archeologického ústavu a expertem Státního památkového úřadu pro Moravu a Slezsko z 8. července 1920. Uloženo: MÚA AV ČR, fond Státní archeologický ústav, k. 2, inv. č. 27, osobní spis I. L. Červinky.

Fig. 1. Transcript of Červinka's appointment as a conservator at the State Archaeological Institute and a specialist at the State Heritage Institute for Moravia and Silesia from July 8, 1920. MÚA CAS, Collection of the State Archaeological Institute, box 2, Inv. No. 27, Personal file I. L. Červinka.

Aktivity Archeologického ústavu AV ČR, Brno spojené s výročím 100 let moravské a slezské profesionální archeologie a 50 let samostatného ARÚB v roce 2020

Otevřená archeologie v Otevřené zahradě Nadace Partnerství.
Původně plánovaný termín 8. června 2020 byl kvůli epidemii koronaviru zrušen a přesunut na jaro 2021.

Mušov – Brána do Římské říše.
Moderní návštěvnické centrum ARÚB umístěné na úpatí mušovského Hradiska a otevřené slavnostně za přítomnosti předsedkyně AV ČR paní Evy Zažimalové 18. června 2020.

Nové logo a jednotný vizuální styl ARÚB.
Představení výsledné podoby loga a vizuálního stylu interně na setkání všech pracovníků ARÚB dne 28. května 2020. Zpřístupnění veřejnosti počínaje 1. červencem 2020.

Přehled výzkumů – nová podoba časopisu (viz toto číslo).
Přehled výzkumů počínaje číslem 61/1 dostává zcela novou obálku a upravenou grafickou podobu. Přibyla také rubrika Varia.

50 knih.
Zpřístupnění 50 knih z produkce ARÚB v digitální podobě v průběhu celého roku 2020. Výběr a pořadí zpřístupňování publikací podle výsledků veřejné ankety na facebooku ARÚB.

Archeologické léto.
Ve spolupráci s Archeologickým ústavem AV ČR, Praha a dalšími archeologickými institucemi v ČR připraveno na léto 2020 pro veřejnost na 250 komentovaných prohlídek atraktivních archeologických lokalit.

Etnoarcheologie – pastevci sobů ze severozápadní Sibíře.
Výstava otevřená 15. 5. – 12. 7. 2020 v Archeoparku Pavlov.

Hudební archeologie 18 až 24/2020.
Sedm komponovaných pořadů zavedeného cyklu Hudební archeologie, pořádaného na výzkumné základně ARÚB v Mikulčicích-Trápíkově během roku 2020, opět propojí vědu s uměním.

Jdeme pod povrch. Příběhy Archeologického ústavu AV ČR v Brně. 1920 – 1970 – 2020 (kollektiv autorů, Brno 2020).
Kniha představí vybrané kapitoly z historie ústavu – fenomény, osobnosti, přelomové výzkumy a významné nálezy. Vyjde koncem roku 2020.

Obr. 2. Innocenc Ladislav Červinka s nádobou kultury s moravskou malovanou keramikou.
Zdroj: archiv ARÚB.

Fig. 2. Innocenc Ladislav Červinka with a pottery vessel of the Moravian Painted Ware culture.
Source: Archive of ARÚB.

Summary

Institute of Archaeology of the Czech Academy of Sciences, Brno and anniversary year 2020

The Institute of Archaeology of the Czech Academy of Sciences, Brno, commemorates two significant anniversaries this year: 100 years since the appointment of Innocenc Ladislav Červinka as a state conservator for the State Archaeological Institute in Prague (indirect predecessor of ARÚB), and 50 years since the establishment of the independent Institute of Archaeology in Brno. On the occasion of both anniversaries, ARUB is preparing a representative publication entitled *Jdeme pod povrch. Příběhy Archeologického ústavu AV ČR v Brně. 1920 – 1970 – 2020* [Let's go under the surface. The stories of the Institute of Archaeology of the Czech Academy of Sciences in Brno. 1920 – 1970 – 2020] (team of authors, Brno 2020). The book presents selected chapters from the history of the institute – phenomena, personalities, key sites and the most significant artefacts. The following text draws from the historical chapters of the publication.

In addition to the above-mentioned years 1920 and 1970, the milestones of the Institute of Archaeology in Brno are the years 1942 and 1993. In 1942, a branch of the State Archaeological Institute in Prague was established in Brno (since 1953, the Archaeological Institute of the Czechoslovak Academy of Sciences). The year 1993 with the delimitation of approximately one-third of the staff to the newly established institutes for archaeological heritage marked the completion of the restructuring of ARÚB, which started in 1990. The most important year in terms of stabilisation of the seat in Brno is 2014 when the Institute moved after many decades to its own building on Čechyňská 19. In the same year, a new research base in Mikulčice-Trápíkov was opened.

Today, ARÚB is a stable public research institution with an international reach, has the necessary infrastructures, sufficient continuity, a clear structure and an explicitly defined mission. It is remarkable how the above-mentioned concept of basic research is in principle very close to the original vision of Lubor Niederle about the content and mission of the State Archaeological Institute from 1919.

From the numerous activities organised by ARÚB in 2020 for both anniversaries, let us pick at least the most important:

- Opening of the *Mušov - Gate to the Roman Empire* Visitors' Centre (June 18, 2020).
- *Introduction of the new ARÚB logo* and unified visual style (July 1, 2020).
- *Distributing online the PDF versions of 50 books* published by our institute as a present to the public interested in the field of archaeology.
- *A new graphic version of the journal Přehled výzkumů* starting from the Issue 61/1.
- The highlight of the jubilee year 2020 will be the publication of the book entitled *Jdeme pod povrch. Příběhy Archeologického ústavu AV ČR v Brně. 1920 – 1970 – 2020* [Let's go under the surface. The stories of the Institute of Archaeology of the Czech Academy of Sciences in Brno. 1920 – 1970 – 2020] (team of authors, Brno 2020).

Lumír Poláček

Brána do Římské říše – Projekt prezentace a popularizace římské archeologie na jižní Moravě

V roce 2002 pro Archeologický ústav AV ČR, Brno, Regionální muzeum v Mikulově a pro tehdy čerstvě ustavenou samosprávu Jihomoravského kraje vypracovali B. Komoróczy a J. Svoboda dokument „Po stopách dávných kultur – Projekt prezentace archeologického dědictví kraje pod Pavlovskými vrchy“. Vedlo je k tomu vědomí nedostatečnosti zpřístupnění některých archeologických atraktivit v regionu, které se v podstatě omezovalo jen na již morálně zastaralou expozici v Dolních Věstonicích. Zároveň na přelomu tisíciletí byla již stále zřetelněji citelná rostoucí všeobecná poptávka po zviditelnění společného archeologického dědictví, zvláště silná v případě témat jako jsou lovci mamutů či římské legie.

Základní ideové záměry projektu byly formulovány následovně: „V moderní archeologii se stále naléhavěji objevuje otázka srozumitelného sdělení výsledků vědeckého bádání pro širokou laickou veřejnost. Současně, v důsledku rozvoje alternativních forem cestovního ruchu, vzniká stále silnější poptávka po využití atraktivních nálezů i terénních zjištění pro obohacení možnosti trávení volného času (...). Současné období ve světové archeologii, muzeologii i turistice je charakterizováno důrazem na vytváření reprezentativních expozic přímo v terénu, které umožňují zasadit výsledky výzkumů do přirozeného kontextu krajiny a napojit je na turistickou síť. Ambicí celého projektu je vytvoření kompletní kulturně-turistické a vzdělávací infrastruktury v regionu. Projekt opouští od tradičního pojetí prezentace všeho a chce se zaměřit na zhodnocení a propagaci těch klíčových etap minulého vývoje kraje, které svým významem přesahují regionální rozměry – a takovými zde jsou právě období mladého paleolitu a doby římské.“

Tento materiál zůstal sice jen interním dokumentem, přesto představuje základní a postupně naplňovanou sérii prezentačních kroků pro obě tematické větve. K nejviditelnějším výstupům mlado-paleolitické větve patří bezesporu Archeopark Pavlov a naučné stezky v jeho okolí. Jako nosné pilíře římské části této dlouhodobé koncepce byly plánovány terénní expozice

(„arheopark“) na Hradisku u Mušova, muzejní expozice o době římské v prostorách muzea v Mikulově a naučné stezky krajinou Římanů a Germánů. Prvním realizovaným výstupem byla stálá výstava „Římané a Germáni v kraji pod Pálavou“, která byla v Regionálním muzeu v Mikulově veřejnosti otevřena na jaře roku 2007. Vedle hlavního autora B. Komoróczyho se o ní významně zasloužili též dlouholetý pracovník Archeologického ústavu AV ČR Brno M. Lukáš a ředitel muzea D. Brichtová a P. Kubín. V netradičních, ale velmi atraktivních prostorech sklepení mikulovského zámku, o jejichž výrazné výtvarné ztvárnění se zasloužil J. Máchal, jsou vystaveny reprezentativní soubory originálních římských nálezů z Hradiska u Mušova, ale též pestrý výběr materiální kultury z četných sídlišť a pohřebišť germánského obyvatelstva regionu z 2. a 3. století. V rámci výstavy našel po téměř 20 letech od objevení své důstojné místo též mimořádný soubor nálezů z knížecího hrobu u Mušova. Expozice se setkala s kladnou odezvou jak ze strany návštěvníků, tak i odborné obce, a získala nejvyšší ocenění v kategorii Muzejní výstava roku 2007, cenu Gloria musaealis.

Navzdory úspěchu mikulovské výstavy trvalo několik let, než se podařilo vytvořit podmínky pro další stálé prezentace římského dědictví regionu. Ani po tu dobu však neustaly aktivity Archeologického ústavu na poli popularizace tohoto atraktivního tématu. Byla mimo jiné zahájena tradiční série krátkodobých prezentací v rámci dnů otevřených dveří na pracovišti Střediska pro výzkum doby římské a stěhování národů v Dolních Dunajovicích, během pravidelných týdnů vědy a techniky a dalších vědeckých festivalů či jednorázových tematických římských dnů. Teprve poté, co investiční aktivity v rámci rozvoje rekreační a lázeňské zóny v Pasohlávkách pokročily, bylo možné v nově vzniklých urbanistických a vlastnických poměrech obce, na jejímž katastru se nachází jak Hradisko u Mušova, tak i řada dalších významných nalezišť doby římské, přikročit k realizaci prvních trvalých prezentací přímo v místech nejdůležitějších objevů.

Obr. 1. Pohled zvenčí na budovu Návštěvního centra, v pozadí návrší Hradisko u Mušova. Foto M. Frouz.

Fig. 1. View of the Visitor Centre building; the hill Hradisko near Mušov is in the background. Photo by M. Frouz.

Obr. 2. Interiér Návštěvníckého centra.
Foto M. Frouz.

Fig. 2. Interior of the Visitor Centre.
Photo by M. Frouz.

V roce 2015 byl zahájen projekt budování naučných stezek a informačních panelů, který trvá do dnešních dnů. V první etapě byla instalována naučná stezka Mušov – Brána do Římské říše, která návštěvníky provede po lokalitě Hradisko u Mušova. Na ní navazuje další, v roce 2016 instalovaná naučná stezka Germáni před branami Římské říše, po níž se zájemci vydávají k místu objevu slavného knížecího hrobu či k rozsáhlému germánskému sídlišti na okraji obce. V návaznosti na aktuální vědecké aktivity v rámci výzkumu římského vojenského zásahu na naše území se v dalších letech podařilo instalovat informační panely v místech objevů římských vojenských táborů v obcích Ivaň, Modřice a Jevíčko. Všechny přitom propojuje koncepční autorský přístup a jednotná grafická podoba.

Roku 2016 započala za finanční podpory Akademie věd ČR příprava a realizace dalšího významného projektu umožňujícího přiblížit římskou civilizaci a její stopy na našem území veřejnosti. Je jím Návštěvnícké centrum Mušov – Brána do Římské říše, které se nachází na úpatí návrší ukrývajícím celoevropsky unikátní naleziště Hradisko u Mušova a veřejnosti bylo otevřeno 23. června 2020. Realizace projektu se uskutečnila díky finanční podpoře Akademie věd ČR a jeho otevření se příznačně koná v jubilejním roce, kdy Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i., slaví padesáté výročí své samostatné existence. Autorem projektu budovy a generálním projektantem je Ing. arch. Jan Snášel z architektonického ateliéru Livingstav s. r. o., generálním dodavatelem společnost Moravská stavební unie – MSU s. r. o.

Posláním Návštěvníckého centra je informovat veřejnost o památkové hodnotě a historickém významu římské pevnosti na Hradisku, o stopách, které na našem území zanechaly římské legie v prvních stoletích n. l., a také představit vybrané aspekty života obyvatel střední Evropy tehdejší doby. V Návštěvníckém centru se otevírá prostor pro moderní, interaktivní a edukativní formu prezentace vybraných výsledků archeologických výzkumů i samotného procesu archeologického poznání. Zájemci zde mají k dispozici množství historických informací, které jim může obohatit návštěvu atraktivní rekreační oblasti na břehu novomlýnských nádrží. Kromě stálých prezentací v podobě filmového promítání, vitrín s exponáty a digitálních informačních ploch, se zde budou v budoucnu konat též pravidelné programy se živými ukázkami ze života římských legiionářů a obyvatelů regionu v prvních stoletích našeho letopočtu.

Součástí programové nabídky budou od září roku 2020 také edukativní programy pro různé věkové kategorie žáků základních a středních škol.

Proč ale Brána do Římské říše? Tento název byl jako zastřešující slogan všech prezentací zvolen pro svůj mnohočetný význam. Dlouhodobé archeologické výzkumy ukazují, že římské vojenské objekty na jižní Moravě a především na Hradisku u Mušova mohly být bránou k tomu, aby se jižní část území dnešní České republiky přetvořila v provincii Říše římské. Zároveň je tato lokalita symbolickou bránou, skrze níž se i dnešní Česká republika může cítit být propojená s tímto starověkým státem a jeho dědictvím. Hradisko u Mušova je nejvíce autentickým římským nalezištěm na našem území. Třetí významovou rovinou je poloha vznikajícího Návštěvníckého centra. Přes něj je možné vstoupit do celého prostoru této rozsáhlé lokality, projít zdejšími naučnými stezkami, pokochat se širokými perspektivami krajiny pod Pálavou a zachytit genius loci místa, kde kdysi stály slavné legie římského císaře Marca Aurelia.

Summary

The Gate to the Roman Empire – Project for the presentation and popularisation of the Roman archaeology in the South Moravia

At the end of June 2020, a new popularisation and educational project of the Institute of Archaeology of the Czech Academy of Sciences, Brno, the Visitors' Centre Mušov – "Gateway to the Roman Empire" will be opened to the public. The Centre is located within the cadastre of Pasohlávky municipality at the foot of the hill Hradisko near Mušov. The project was implemented with the financial support of the Czech Academy of Sciences and the opening of the Centre takes place fortuitously in the jubilee year of the Institute's 50th anniversary of its independent existence. The mission of the Visitors' Centre is to inform the public about heritage value and historical importance of the Roman military fort at Hradisko, about the traces left on our territory by the Roman legions in the 2nd century AD, as well as to present selected aspects of life in Central Europe of that time.

Balázs Komoróczy

Archeologický informační systém ČR. Jeho poslání, služby a plánovaný rozvoj

Archeologický informační systém ČR (AIS CR) je centrální výzkumná infrastruktura zastřešující různorodé digitální zdroje a nástroje české archeologie na poli evidence terénních výzkumů a archeologického dědictví obecně (<http://www.aiscr.cz/>). Zaměřena je na široké spektrum uživatelů, a to od odborníků přes amatérské zájemce až po širokou veřejnost, čemuž odpovídá širší spravovaných nástrojů. Systém a jeho fungování byly odborné veřejnosti v minulosti již několikrát představeny (Kuna et al. 2015, 2018; Novák et al. 2019; Lečbychová et al. 2019). V tomto příspěvku se zaměřujeme na aktuální vývoj dílčích součástí infrastruktury AIS CR, kterou společně spravují Archeologické ústavy AV ČR v Brně (ARÚB) a Praze (ARÚ). Od roku 2016 je započata na Cestovní mapě ČR velkých infrastruktur pro výzkum, experimentální vývoj a inovace.¹

AIS CR se skládá z řady informačních zdrojů (databází) a digitálních služeb. Jádrem systému je **Archeologická mapa České republiky** (<http://www.archeologickamapa.cz/>), dnes hlavní nástroj agendy terénních výzkumů a sběru informací o jejich výsledcích. S ní se na denní bázi setkávají nejen odborníci, ale též veřejnost, neboť jejím prostřednictvím může kdokoli podat informaci o připravovaných stavebních či jiných terénních zásadách podle Zákona o státní památkové péči (20/1987 Sb.).

Hlavní uživatelské rozhraní – Desktopová aplikace AMČR, je v současnosti po několika letech provozu převedena do udržovacího režimu a není plánován její další rozvoj. Její roli v roce 2021 totiž plně převzme nová, uživatelsky příjemnější webová aplikace. Bude vycházet ze stávajících principů fungování AMČR, nicméně nabídne vyšší uživatelský komfort, možnost pracovat i na mobilních zařízeních a řadu dalších výhod. Aktuální rozvoj AIS CR se proto soustředí na posilování dílčích serverových a databázových segmentů AMČR, především s cílem zkvalitnění jejího datového obsahu, navýšení výpočetních prostředků, zlepšení síťové komunikace a rozšíření kapacit úložišť. Zejména bezpečný datový repozitář je chápán jako nejdůležitější součást systému, neboť právě v něm jsou ukládána nenahraditelná data, jejichž uchování AIS CR garantuje.

Obsah repozitáře AMČR je zveřejňován pomocí webové aplikace **Digitální archiv AMČR** (<https://digiarchiv.aiscr.cz/>). Již dnes je zde možné procházet desítky tisíc dokumentů týkajících se terénních výzkumů, archeologických nálezů a lokalit, např. nálezové zprávy a hlášení, terénní a letecké fotografie, plány archeologických výzkumů apod. Fond archivu ARÚ je již kompletně převeden do digitální podoby a sbírka textových hlášení a nálezových zpráv je v úplnosti online zveřejněna. Ostatní typy dokumentace jsou ke zveřejnění postupně připravovány. Fond ARÚB je rovněž digitalizován, probíhá jeho indexace a ke zveřejňování bude docházet v závislosti na dokončování metadatových záznamů.

Digitální archiv je aktivně rozvíjen i po technické stránce. I tento nástroj čeká generační technologická obměna, díky které již od podzimu 2020 Digitální archiv nabídne k prohlížení nejen vlastní dokumentaci, ale také veškerá další archivovaná data z AMČR. Tím plně nahradí částečně nevyhovující vyhledávání ve stávajícím desktopovém klientu AMČR. Mezi poslední již zveřejněné novinky v Digitálním archivu patří možnost stahovat plné verze dokumentů (při dodržení stanovených licenčních podmínek), doplnění nástrojů pro prezentaci dat z nových modulů AMČR-PAS a Knihovna 3D, automatické generování preferovaných citací vyhledaných záznamů a dokumentů, vylepšené

generování online náhledů dokumentů a další funkce vedoucí ke zlepšení práce s aplikací.

Zmíněné nové moduly jsou postaveny na webové platformě a jsou prvním krokem v procesu přechodu na nového klienta AMČR. *Knihovna 3D* je zaměřena na evidenci a vyhledávání trojrozměrných archeologických modelů, v současné době stále významnější součástí archeologické dokumentace a výzkumu. Významnou inovací archeologické terénní praxe je modul AMČR-PAS, tedy tzv. *Portál amatérských spolupracovníků a evidence samostatných nálezů*. AMČR-PAS navazuje systematickou spolupráci s dosud nezapojeným okruhem uživatelů, kteří mají nezanedbatelný vliv na archeologické památky v krajině a zachování informací o nich. Půjde o první centrálně vybudovaný nástroj k podchycení výsledků terénních aktivit amatérských spolupracovníků a hledačů v Česku. V plném souladu s požadavky současné legislativy nabídne PAS podporu pro efektivní spolupráci odborníků a neprofesionálních zájemců v terénu, s možností svá zjištění prezentovat v souladu s dobrou praxí již vyzkoušenou v jiných evropských zemích (např. ve Velké Británii, Nizozemí či Dánsku).² Zavedení PAS do praxe předpokládáme ve druhé polovině tohoto roku, a to při zajištění nezbytné metodické podpory, školení a dalších podpůrných materiálů ze strany obou Archeologických ústavů AV ČR.

Značný dopad mělo zveřejnění otevřené **API služby** (<https://api.aiscr.cz/>), které proběhlo v červnu 2019. Pomocí něj lze automatizovaně vytěžovat data obsažená v AMČR, což ji dovoluje provazovat s dalšími informačními systémy. API založené na široce rozšířeném protokolu OAI-PMH dnes využívají vývojáři muzejních software (nejnověji např. v systému Museion), Národní památkový ústav pomocí něj připravuje integraci s vlastní digitální infrastrukturou a API reaguje též na potřeby v mezinárodním i mezinárodním výzkumném prostředí (např. *agrace* dat pro portály Europeana a infrastrukturu ARIADNE).³

Postupně je daty plněn i portál **Archeologie ONLINE** (<http://www.archeologieonline.cz/>), který strukturovaně popisuje informační systémy a digitální zdroje související s archeologií, a to včetně zveřejňování vzorků dat z těchto zdrojů. Díky posílení týmu získal od letošního roku nového správce, který postupně zajistí naplnění portálu potřebnými informacemi. V roce 2020 bude mimo jiné na stránkách portálu publikován český překlad příručky *Guidelines to FAIRify data management and make data available*, vzniklé v rámci projektu PARTHENOS.⁴ Ta popisuje základní principy dobré praxe při práci s daty podle principů FAIR (Findable, Accessible, Interoperable and Reusable = vyhledatelnost, přístupnost, interoperabilita a opakovatelná využitelnost).

Pro neširší veřejnost je určen **Archeologický atlas ČR**, český a anglický webový průvodce po vybraných archeologických lokalitách (<http://www.archeologickyatlas.cz/>). V něm jsou dosud obsaženy zejména informace navazující na tištěné průvodce (celkem 205 lokalit), nicméně v přípravě je významné rozšíření datového obsahu směrem k prezentaci dalších míst, která jsou vhodná pro přiblížení archeologického dědictví v krajině laikům. Na smíšené odborné i laické publikum pak cílí portál **Praha archeologická** (<http://www.praha-archeologica.cz/>). Z odborného hlediska je důležitý tím, že v jednom systému propojuje data o pražském archeologickém dědictví z různých zdrojů, jmenovitě revidovanou verzi tzv. *Mapy archeologických dokumentačních bodů* (Hrdlička 2009) a data poskytovaná Národním

památkovým ústavem. Obsahuje však i tipy na výlety či procházky s archeologickou tematikou pro nejširší veřejnost. V roce 2019 přibyl do portfolia poskytovaných nástrojů **Tezaurus archeologické terminologie** (<http://teater.aiscr.cz/>), který svým užitím cílí na oblast oborových knihoven, případně na studenty a zájemce o archeologii. Jeho rozvoj se bude zaměřovat na rozšiřování datového obsahu a doplnění anglické a německé mutace termínů. Mezi další nově zveřejněné nástroje patří též aplikace **MEDCEM** (<https://medcem.aiscr.cz/>) zabývající se online prezentací hrobových nálezů. Ta nastavuje nový standard digitální publikace archeologických výzkumů pohřebišť.

AIS CR podporuje archeologii nejen vlastními novými nástroji, ale též snahou ukotvit dobrou praxi v oblasti sběru archeologických dat, jejich trvalého ukládání a prezentace. Pro sjednocení zásad sběru dat z archeologických výzkumů byla na podzim roku 2019 vydána aktualizace pravidel pro podání nálezo-ové zprávy o terénním archeologickém výzkumu.⁵ Podařilo se též zajistit souhlas se zveřejňováním terénní dokumentace přebírané od více než devadesáti licencovaných organizací aktivně působících v terénu. Díky tomu má každý odborník i zájemce možnost seznámit se s terénní dokumentací těchto institucí nejpozději s tříletým odstupem (systém samozřejmě připouští výjimky v případech, kdy by zveřejnění dat mohlo bezprostředně ohrozit archeologické památky v terénu). Na poli poskytování metodické podpory a tvorby standardů pro práci s archeologickými daty bude tým AIS CR i nadále aktivně pracovat.

Zájem o infrastrukturu AIS CR neustále vzrůstá díky jejímu průběžnému rozvoji a snaze spolupracovat s uživateli AIS CR jako s partnery při zajišťování kvalitního výzkumu a péče o archeologické dědictví. Nejde jen o podporu každodenní agendy související se záchrannými výzkumy. Důležitost digitalizace archeologických informací potvrzuje především návštěvnost jednotlivých služeb ze strany veřejnosti, která v souhrnu zahrnuje desítky tisíc jednotlivých uživatelů ročně. Přitom systém stále ještě není plně dokončen a samotné informace v něm jsou teprve kompletovány. I proběhlá krizová situace spojená s pandemií koronaviru, kdy se mnohé běžné služby přesouvaly do online prostředí, vedla k dalšímu zvýšení zájmu o digitální infrastrukturu. Ten cíleně posiluje i aktivita týmu AIS CR na sociálních sítích a snaha o systematickou mediální prezentaci. Nabyté zkušenosti nás ujišťují v přesvědčení, že taková digitální platforma je pro českou archeologii zcela nezbytná. Jde o nejefektivnější nástroj ke komunikaci výsledků, kterých je při archeologických výzkumech dosahováno, a to pro všechny zainteresované strany. Archeologie prostřednictvím AIS CR naplňuje svou primární úlohu, tedy přispívá společnosti k poznávání své minulosti a budování vztahu k vlastnímu kulturnímu dědictví. Zároveň přispívá k modernizaci celého oboru v ČR.

Článek vznikl v rámci grantového projektu Archeologický informační systém ČR – druhá generace (reg. č. CZ.02.1.01/0.0/0.0/16_013/0001439) pod správou Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR s podporou Operačního programu Výzkum, vývoj a vzdělávání (OP VVV).

Poznámky

- 1 Cestovní mapa velkých výzkumných infrastruktur ČR je dostupná na adrese <https://www.msmt.cz/>
- 2 Jedná se o portály Portable Antiquities Scheme ve Velké Británii (<https://finds.org.uk/>), Portable Antiquities of the Netherlands v Nizozemí (<https://portable-antiquities.nl/pan/#/public>) a Digitale Metaldetektorfund v Dánsku (<https://www.metaldetektorfund.dk/>)

- 3 Europeana: <http://europeana.eu/>, ARIADNE: <https://ariadne-infrastructure.eu>
- 4 Informace k projektu PARTHENOS a příručka v anglickém jazyce dostupná z <https://www.parthenos-project.eu>
- 5 Pravidla pro podání nálezo-ové zprávy o terénním archeologickém výzkumu jsou dostupné z http://arub.avcr.cz/miranda2/export/sitesavcr/arub/archiv/files/Pravidla-pro-podani-nalezove-zpravy-o-terennim-archeologickem-vyzkumu_3_2020.pdf nebo https://www.arup.cas.cz/wp-content/uploads/2020/05/pravidla_NZ_obecna_191009.pdf

Literatura

- Hrdlička, L., 2009:** Praha. *Databáze podrobné mapy archeologických dokumentačních bodů na území Pražské památkové rezervace (Aktualizace k 31. 12. 2005)* [online]. Praha: Archeologický ústav Akademie věd České republiky, Praha, v. v. i. [cit. 2020-06-04]. Dostupné z <http://www.praha-archeologica.cz/files/databaze-madb.pdf>.
- Kuna, M., Lečbychová, O., Kosarová, Z., Novák, D. 2018:** Obsah vytvářený komunitou. *Zprávy památkové péče* 78(1), 35–44.
- Novák, D., Kuna, M., Lečbychová, O. 2019:** IT and the Humanities in the 21st Century - The Case for Archaeology. *9th International Conference on Advanced Computer Information Technologies (ACIT), Ceske Budejovice, Czech Republic, June 5–7, 2019* [online]. České Budějovice: IEEE, 496–499 [cit. 2020-06-04]. DOI: <https://doi.org/10.1109/ACITT.2019.8780027>. Dostupné z <https://ieeexplore.ieee.org/document/8780027>.
- Lečbychová, O., Novák, D., Kuna, M., Kosarová, Z. 2019:** The Archaeological Information System of the Czech Republic - A Big Solution for Big Data [online]. *Proceedings of the 23rd International Conference on Cultural Heritage and New Technologies 2018* [cit. 2020-06-04]. Dostupné z https://www.chnt.at/wp-content/uploads/eBook_CHNT23_Lecbychova.pdf.

Summary

The Role, Services and Future Development of the Archaeological Information System of the Czech Republic

The Archaeological Information System of the Czech Republic is a national research infrastructure uniting archaeological digital sources and tools in Czechia (<http://www.aiscr.cz/en/>). Since 2016, the AIS CR has been listed on the Roadmap of Large Research Infrastructures of the Czech Republic for Research, Experimental Development and Innovations. This article provides important changes and updates, which have been made to AIS CR tools in 2019 and 2020, and others that will be implemented by 2021. The core of the AIS CR infrastructure is represented by the Archaeological Map of the Czech Republic (AMCR) – the information system for the daily agenda of the archaeological fieldwork and the central evidence of its results. It includes data that has been systematically and centrally collected by the Institutes of Archaeology of the CAS in Prague (IAP) and Brno (IAB) over the last one hundred years, which is retrospectively uploaded into the system as well. Users can currently access the AMCR via a desktop application although, from 2021, the tool will be transferred to a more user-friendly web application, which will provide the option to use it on smartphones and tablets. Its development is now focused on strengthening the server-and-database related segments of the AMCR. The AMCR also serves as a national repository for the archaeological fieldwork documentation archives and guarantees their long-term preservation. AMCR content can currently be browsed in the AMCR Digital

Archive web application, which is also available in English (<https://digiarchiv.aiscr.cz/>). From autumn 2020, the digital archive will have the option to browse the stored documents as well as all the other data archived in the AMCR. Two new modules will be implemented in 2020 – the Portal for Amateur Collaborators and the Register of Individual Finds (AMCR-PAS), the first national centrally-built tool for registering field activities resulting from cooperation between amateur archaeologists and professionals, and the 3D Library, which is designed for the registering and re-use of 3D archaeological models. In 2019, the API service was created for the automated extraction of AMCR data using the OAI-PMH protocol (<https://api.aiscr.cz/>), thus ensuring interoperability with other information systems and projects. The Archaeological Atlas of the Czech Republic, the web guide to selected archaeological sites in Czech and English, is a tool specifically developed for the general public that helps visitors identify individual sites and their preserved visible relicts directly in the field. The future development of this service is aimed at expanding the current content with other interesting sites (<http://www.archeologickyatlas.cz/en>). From a professional point of view, the web portal 'Prague-Archaeological' has many benefits (<http://www.praha-archeologicka.eu/>) and compiles data on Prague archaeological heritage from various available sources in one information system. It simultaneously

presents the data to the general public in the form of tips for trips and theme-walks dedicated to archaeology. In 2019, the Thesaurus of Archaeological Terminology (<http://teater.aiscr.cz/>) was integrated into the AIS CR portfolio of provided tools and services. The target groups of this tool are specialised libraries eventually students and those interested in archaeology. Its development focuses on the creation of a multilingual thesaurus in English and German. Another tool recently included is the MEDCEM application published in English (<https://medcem.aiscr.cz/>), which administers the online presentation of selected medieval cemeteries and burials. It sets a new standard for the digital publication of the archaeological research of cemeteries. The interest in archaeological heritage, which AIS CR presents in digital form, is evidenced by the specific interest of the constantly increasing number of users. The system is not yet complete and is still being supplemented with data and functional tools that cover other unsystematically recorded and published segments of data sources. However, as it is currently so comprehensive and provides most of the data sets stored by the central archaeological archives, the AIS CR team has paid particular attention to its systematic promotion in the media and social networks.

David Novák, Olga Lečbychová, Martin Kuna, Tomáš Pavloň

Nový přírůstek do řady mikulčických průvodců: MP-5

V polovině roku 2020 vyšlo tiskem další pokračování oblíbených mikulčických průvodců (MP), tentokrát na téma zázemí hradiště Mikulčice-Valy v 9. století (obr. 1). Prvním v řadě předchozích svazků dané edice je již klasický MP-1 *Terénní výzkum v Mikulčicích*, vydaný ve dvou českých vydáních (2000 a 2006) i cizojazyčných mutacích – anglické, německé a bulharské (2008). Následovala čtveřice „nových průvodců“ (svazky MP-2 až MP-5) představující obsahově i graficky jednotnou sérii publikací určených odborné i široké veřejnosti. Velký důraz je zde kladen na přehlednost odpovídající charakteru publikace jako „průvodce“. Proto je základem každého svazku systematická katalogová/soupisová část, doplněná obecných výkladem v rámci jednotlivých tematických kapitol.

Základní příručku o Mikulčickém hradišti a jeho dlouholetém výzkumu reprezentují průvodci MP-2 (2016 – česky) a MP-3 (2018 – anglicky), na ně pak navazuje svazek čtvrtý, věnovaný problematice paleobotanického zpracování rostlin a výživy velkomoravských Mikulčic (MP-4, 2019). Nyní dosáhla ediční řada Mikulčice-průvodce po dvaceti letech svého trvání počtu pěti svazků, realizovaných v devíti samostatných publikacích. První pěti brožur v grafické úpravě Atelieru Kupka (úzký formát v barvě bordeau) vystřídala čtveřice „nových průvodců“ formátu B5 připravených ve spolupráci s Atelierem Zidlicky. Celá řada MP si bere za cíl informovat atraktivní, důstojnou a všem dostupnou formou o výsledcích výzkumu na hradišti v Mikulčicích a vědecko-výzkumných aktivitách mikulčického detašovaného pracoviště ARÚB.

V předkládaném pátém svazku ediční řady Mikulčice-průvodce se čtenář postupně seznámí s nejlépe prozkoumanými velkomoravskými sídlišti a pohřebišti v okolí Mikulčic, a to v rámci abecedně uspořádaných katastrálních území na české i slovenské straně řeky Moravy. Ještě předtím – v úvodu knihy – se pozornost upírá k historické krajině a vývoji bádání od jeho počátků v minulém století až po dnešní aplikaci moderních archeologických metod takzvané krajinné a prostorové archeologie. V závěru

knihy čtenář najde interpretační modely, pomocí nichž lze názorně vysvětlit hlavní rysy hospodářských a sociálních vztahů mikulčického centra s jeho hospodářským zázemím. Kniha je bohatě vybavena obrazovou dokumentací, byť tentokrát nedovolilo zpracování různorodých, většinou převzatých starších obrazových materiálů dosáhnout požadovaného uceleného vizuálního výrazu knihy. Nechybí ani výběr základní literatury. Doufáme,

Obr. 1. Obálka knihy MP-5: Zázemí hradiště Mikulčice-Valy v 9. století. Grafika Atelier Zidlicky.

Fig. 1. Book cover MG-5: Zázemí hradiště Mikulčice-Valy v 9. století. [The Hinterland of Mikulčice-Valy Stronghold in the 9th century]. Graphic design by Atelier Zidlicky.

že i toto 5. pokračování – podobně jako předchozí svazky – se stane vyhledávanou příručkou a pro svou přehlednost, obsahovou jednotnost a věcnost si získá své příznivce z řad široké veřejnosti. Nutno říci, že všechny čtyři „nové průvodce“ bylo možno připravit a vydat s podporou dotačního programu Akademie věd ČR, v rámci výzkumného programu *Evropa a stát: mezi barbarstvím a civilizací*.

Předpokládáme, že řada průvodců po hradišti v Mikulčicích bude v budoucnu pokračovat novými svazky, které postupně představí další fenomény raně středověkého mocenského centra a jeho výzkumu.

U příležitosti výročí 50 let ARÚB a vydání 5. svazku řady MP byl ve spolupráci s Atelierem Zidlicky připraven vzor dřevěného stojanu pro propagaci a prezentaci „nových průvodců“ (obr. 2).

Přehled dosud vydaných svazků řady Mikulčice-průvodce:

MP-1: L. Poláček, **Terénní výzkum v Mikulčicích**. Mikulčice-průvodce, svazek 1. Brno: Archeologický ústav AV ČR, 2000, 44 s. (1. vydání). ISBN 80-86023-26-5.

MP-1: L. Poláček, **Terénní výzkum v Mikulčicích**. Mikulčice-průvodce, svazek 1. Brno: Archeologický ústav AV ČR, 2006, 44 s. (2. doplněné vydání). ISBN 80-86023-47-8.

MP-1: L. Poláček, **Die Ausgrabungen in Mikulčice**. Führer durch die Ausgrabung von Mikulčice, Band 1. Brno: Archäologisches Institut der Akademie der Wissenschaften Brno, Forschungsbasis Mikulčice, 2008. 52 s. ISBN 978-80-86023-80-9.

MP-1: L. Poláček, **The archaeology of Mikulčice**. Mikulčice guide, Vol. 1. Brno: Brno Institute of Archaeology of the Academy of Sciences of the Czech Republic, Mikulčice field base, 2008. 52 s. ISBN 978-80-86023-78-6.

MP-1: L. Poláček, **Terenno proučvane v Mikulčice**. Mikulčice-ptevoditel, část 1. Brno: Archeologičeski institut kām Českata akademija na naukite, naučno-izsledovatelska baza Mikulčice, 2008. 52 s. ISBN 978-80-86023-82-3.

MP-2: L. Poláček, **Hradiště Mikulčice-Valy a Velká Morava**. Mikulčice-průvodce, svazek II. Brno: Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i., 2016. 151 s. ISBN 978-80-7524-006-4.

MP-3: L. Poláček, **The Mikulčice-Valy Stronghold and Great Moravia**. Mikulčice – guide, volume III. Brno: The Czech Academy of Sciences, Institute of Archaeology, Brno, 2018. 151 s. ISBN 978-80-7524-017-0.

MP-4: M. Látková, **Rostliny a výživa velkomoravských Mikulčic**. Mikulčice-průvodce, svazek IV. Brno: Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i., 2019. 132 s. SBN 978-80-7524-022-4.

MP-5: M. Hladík, M. Mazuch, L. Poláček, **Zázemí hradiště Mikulčice-Valy v 9. století**. Mikulčice-průvodce, svazek V. Brno: Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i., 2020. 112 s. ISBN 978-80-7524-033-0.

Obr. 2. Stojan pro prezentaci „nových průvodců“ řady Mikulčice-průvodce. Foto M. Bárta.

Fig. 2. Book display stand for “new publications” of the Mikulčice-guide series. Photo by M. Bárta.

Summary

A new volume from the Mikulčice-guide series: MG-5

In the middle of 2020, a new volume from the Mikulčice-guide series was published; this time focusing on the hinterland of the Mikulčice-Valy Stronghold in the 9th century (Fig. 1). After twenty years, the Mikulčice-guide (MG) series has reached the number of five volumes, published as nine separate books (see below). The first five brochures, in the graphic design of Atelier Kupka (Bordeaux colour and narrow format), were replaced by four new guides in B5 size prepared in cooperation with Atelier Zidlicky (Fig. 2). The MG series aims to inform the public in an attractive, appropriate and accessible way about the results of excavations of the Mikulčice Stronghold and the research activities of the separate workplace of the Institute in Mikulčice.

In the presented fifth volume of the Mikulčice-guide series, the reader will become familiar with the excavated Great Moravian settlements and burial grounds in the hinterland of Mikulčice Stronghold, located on the both Czech and Slovak sides of the Morava river and listed alphabetically according to their cadastral territories. In the introductory part, the attention is paid to the historical landscape and the history of research from its beginnings in the last century to the contemporary approaches and application of modern methods of the so-called landscape and spatial archaeology. At the end of the publication, there are interpretation models that allow us to demonstrate the main features of the economic and social relations of the Mikulčice centre with its economic hinterland. The book is complemented with illustrations and selection of basic bibliography.

Lumír Poláček

Za Jiřím Pavelčíkem

Dne 25. dubna 2020 odešel do archeologického nebe PhDr. Jiří Pavelčík, CSc., významná osobnost archeologie Moravy a českého Slezska. I když se narodil v Brně, své dětství prožil v Uherském Brodě, kde působil jeho otec Jan Pavelčík, známý antropolog, etnograf, komeniolog, muzeolog a dlouholetý ředitel uherskobrodského Muzea J. A. Komenského, který rovněž v tomto regionu prováděl archeologické výzkumy (např. Bánov, lokalita Hrad). Bylo samozřejmostí, že směřoval svého syna k vlastivědné práci, hlavně na poli archeologie a etnografie. Oba obory si Jiří Pavelčík vybral po složení maturitní zkoušky ke studiu na Univerzitě Komenského v Bratislavě, odkud po roce přešel na Filosofickou fakultu Masarykovy univerzity v Brně. Studium zakončil v roce 1957 obhájením diplomové práce *Lid s kanelovanou keramikou a jeho místo v moravském eneolitu*. Problematice pozdní doby kamenné se věnoval celý svůj profesní život.

Po ukončení vysokoškolských studií nastoupil do Archeologického ústavu Československé akademie věd (dnes Akademie věd České republiky) v Brně, kde působil 35 let (1957–1992). Po krátkém pobytu na základně v Mikulčicích byl převeden do expozitury v Opavě, kterou v letech 1970 až 1990 řídil. Zde realizoval řadu archeologických výzkumů na území českého Slezska, severní a východní Moravy. S jeho jménem je spjat výzkum eneolitického hradiska „Nad Zbruzovým“ na k. ú. Hlinsko u Lipníka nad Bečvou (okr. Přerov), které během 26 výzkumných sezon (1962, 1968–1992) z jedné čtvrtiny prozkoumal a přiřadil badenské kultuře. Díky tomuto systematickému archeologickému bádání patří Hlinsko k nejlépe prokoumaným hradiskům eneolitického stáří na Moravě.

Po roce 1992 vedla profesionální dráha Jiřího Pavelčíka na krátkou dobu do opavské pobočky Památkového ústavu Ostrava. V roce 1994 se vrátil do kraje svého mládí – na moravské

Obr. 1. PhDr. Jiří Pavelčík, CSc. při dokumentaci destrukce kamenné hradby eneolitického hradiska „Nad Zbruzovým“ na k. ú. Hlinsko, okr. Přerov (výzkum 1987). Zdroj: Muzeum Komenského v Přerově.

Fig. 1. PhDr. Jiří Pavelčík, CSc. during the documentation of the destruction of the stone fortification wall of the Eneolithic hillfort „Nad Zbruzovým“ at Hlinsko, Přerov District (excavation in 1987). Source: Comenius Museum in Přerov.

Slovácko, kde pět let pracoval ve Slovákém muzeu v Uherském Hradišti jako vedoucí archeologického oddělení; odtud odešel v roce 1999 na odpočinek. I v období své penze projevoval neustálý zájem o dění jak na poli archeologie, tak etnografie. V letech 2003–2005 se zapojil do výzkumného grantu GA ČR *Výšinná osada lidu badenské kultury v Hlinsku u Lipníka nad Bečvou*. Z projektu vzešla mezioborově pojatá monografie (Šebela a kol. 2007), kde Jiří Pavelčík zpracoval mimo jiné keramiku 2. a 3. sídelního horizontu (viz bibliografii za rok 2007). Pokud mu to zdravotní stav dovolil, aktivně se účastnil konferencí u nás i v zahraničí.

I když Jiří Pavelčík nevydal žádnou větší monografii, jeho bibliografie je velmi bohatá; čítá 598 titulů (viz níže). Podstatnou část tvoří studie a krátké příspěvky zveřejňované na stránkách Malovaného kraje, kde širší veřejnosti prezentoval archeologické i etnografické poznatky. I když některé jeho závěry jsou dnes překonané (např. hlavní složku eneolitického hradiska v Hlinsku představuje osídlení lidem kultury nálevkovitých pohárů), zaujímá Jiří Pavelčík významné místo na poli archeologického výzkumu Moravy a českého Slezska. Z jeho odkazu budou archeologové čerpat ještě dlouhá léta.

Bibliografie J. Pavelčíka (do roku 2004, položka 1–543 viz Šebela 2005).¹

2005

544. Každodennost v životě slováckého lidu VI. Hry dětí podruhé. *Malovaný kraj* 41(1), 12–13.
545. Každodennost v životě slováckého lidu VII. Hry dětí potřetí. *Malovaný kraj* 41(2), 14–15.
546. Každodennost v životě slováckého lidu VIII. Lidová medicína. *Malovaný kraj* 41(3), 16–17.
547. Každodennost v životě slováckého lidu IX. Zabijačka. *Malovaný kraj* 41(4), 16–17.
548. Každodennost v životě slováckého lidu X. Rodinné vztahy. *Malovaný kraj* 41(5), 16.
549. Každodennost v životě slováckého lidu XI. Odchod ze světa. *Malovaný kraj* 41(6), 24–25.
550. Technologie výstavby chat na osadě lidu s badenskou kulturou ve Hlinsku. In: I. Cheben, I. Kuzma (eds.): *Otázky neolitu a eneolitu našich krajín – 2004: zborník referátov z 23. pracovného stretnutia bádateľov pre výskum neolitu a eneolitu Čiech, Moravy a Slovenska: Skalica 21. – 24. 9. 2004*. Nitra: Archeologický ústav SAV Nitra, 277–283.

2006

551. Bojkovský kroj na sklonku 18. století: (věnováno prof. Dokoupilovi k 70. narozeninám). *Sborník prací Filozofické fakulty Ostravské univerzity. Historie* 13, 197–210.
552. Italská přílba z první světové války ze Starého Města. *Slovácko* 47(2005), 277–278.
553. Každodennost v životě slováckého lidu XII. Obec a obydlí. *Malovaný kraj* 42(1), 16–17.
554. Každodennost v životě slováckého lidu XIII. Proměny venkovského domu ve 20. století. *Malovaný kraj* 42(2), 20–21.
555. Každodennost v životě slováckého lidu XIV. Život v rodině I. *Malovaný kraj* 42(3), 18–19.
556. Každodennost v životě slováckého lidu XV. Život v rodině II. *Malovaný kraj* 42(4), 18–19.
557. Každodennost v životě slováckého lidu XVI. Náboženské povědomí. *Malovaný kraj* 42(5), 22–23.

2007

558. Každodennost v životě slováckého lidu XVII. Dětský a mužský kroj. *Malovaný kraj* 43(1), 18–19.
559. Každodennost v životě slováckého lidu XVIII. Ženský kroj 1. *Malovaný kraj* 43(3), 14–15.
560. Každodennost v životě slováckého lidu XIX. Ženský kroj 2. *Malovaný kraj* 43(4), 16–17.
561. Každodennost v životě slováckého lidu XX. Lidový kroj – vyšívaní. *Malovaný kraj* 43(5), 20–21.
562. Každodennost v životě slováckého lidu XXI. Doplnkové pracovní aktivity. *Malovaný kraj* 43(6), 22–23.
563. Keramika 2. a 3. sídelního horizontu. In: L. Šebela a kolektiv: *Hlinsko. Výšinná osada lidu badenské kultury*. Spisy Archeologického ústavu AV ČR Brno 32. Brno: Archeologický ústav AV ČR Brno, v. v. i., 153–209.
564. Křesťanská víra v Uherském Brodě v proměnách času. *Malovaný kraj* 43(3), 30 (společně Nina Pavelčíková).
565. Pivovarnictví, Uherský Brod a Janáček. *Malovaný kraj* 43(2), 10–11.
566. Poznámka k článku Miroslava Jestřábíka Šaty dělají člověka, ale boty pána. *Malovaný kraj* 43(6), 27.
567. Sídlíštní a sídelní objekty, organizace výšinné osady. In: L. Šebela a kolektiv: *Hlinsko. Výšinná osada lidu badenské kultury*. Spisy Archeologického ústavu AV ČR Brno 32. Brno: Archeologický ústav AV ČR Brno, v. v. i., 49–110.
568. Soupis objektů. In: L. Šebela a kolektiv: *Hlinsko. Výšinná osada lidu badenské kultury*. Spisy Archeologického ústavu AV ČR Brno 32. Brno: Archeologický ústav AV ČR Brno, v. v. i., 299–333 (společně L. Šebela).

2008

569. Doklady kontaktů východoslovenských oblastí s východní Moravou a Opavskem v období neolitu. In: I. Cheben, I. Kuzma (eds.): *Otázky neolitu a eneolitu našich krajín – 2007: zborník referátov z 26. pracovného stretnutia bádateľov pre výskum neolitu a eneolitu Čiech, Moravy a Slovenska: Michalovce 24. – 27. 9. 2007*. Nitra: Archeologický ústav SAV Nitra, 201–203.
570. Každodennost v životě slováckého lidu XXII. Poutě a poutní místa. *Malovaný kraj* 44(2), 16–17.
571. Každodennost v životě slováckého lidu XXIII. Vodní živočichové a měkkýši v lidové kuchyni. *Malovaný kraj* 44(3), 17.
572. Každodennost v životě slováckého lidu XXIV. Stavba dřevěného domu na Kopanicích ve svědectví Josefa Lebánka. *Malovaný kraj* 44(5), 16–17.
573. Každodennost v životě slováckého lidu XXV. Hliněný dům na Kopanicích a život jeho obyvatel. *Malovaný kraj* 44(6), 16–17.
574. Legendy Moravského folkloru v Uherském Brodě. *Malovaný kraj* 44(1), 21 (společně Nina Pavelčíková).
575. Nečekaný objev v Bílých Karpatech. *Malovaný kraj* 44(6), 25.
576. Poznámka ke článku Pavla Petržely Rozporuplný přístup k verbuňku. *Malovaný kraj* 44(2), 18.
577. Prehistorie a organologie. *Sborník prací Filozofické fakulty Ostravské univerzity. Historie* 15, 179–191.
578. Reakce na noticku Františka Rybníkáře z Malovaného kraje 3/2008. *Malovaný kraj* 44(4), 29.

2009

579. „Boj o střevíc“ v Suché Lozi. *Malovaný kraj* 45(1), 24.
580. Jízda králů v Kunovicích. *Malovaný kraj* 45(4), 31.

581. Romské děti na školách v Uherském Brodě. *Sborník prací Filozofické fakulty Ostravské univerzity. Historie* 16, 339–345.
582. Satelitní osada výšinného sídliště lidu s badenskou kulturou v Hlinsku u Lipníka nad Bečvou. *Pravěk NŘ* 18/2008, 149–152.
583. Výzdoba oken slováckého domu – opomíjený projev lidové tvořivosti. *Malovaný kraj* 45(4), 17.
584. Znovu k zemnicím na Moravských Kopanicích. *Slovácko* 50 (2008), 114.

2010

585. Doplnky k článku Petra Dvořáka a Andrey Matějíčkové Zálety do minulosti aneb Letecká archeologie na Moravě otištěném v Malovaném kraji 1/2010. *Malovaný kraj* 46(3), 9.
586. Kultureinflüsse des Želiezovce-Typus in Mähren und im Troppau Gebiet. In: J. Šuteková, P. Pavúk, P. Kalábková, B. Kovár (eds.): *Panta rhei: studies on the chronology and cultural development of South-Eastern and Central Europe in earlier prehistory presented to Juraj Pavúk on the occasion of his 75th birthday*. Bratislava: Comenius University, 201–202.
587. Poznámky k článku Františka Jančaříka Hrad Bánov z Malovaného kraje 1/2010. *Malovaný kraj* 46(2), 29.
588. Výstava o historii veselského náměstí. *Malovaný kraj* 46(6), 30 (společně Nina Pavelčíková).

2011

589. Bratr Dominik a třetí řád sv. Imeldy v Uherském Brodě. *Malovaný kraj* 47(3), 21.
590. Jak jsem nepoznal Fanoša Mikuleckého. *Malovaný kraj* 47(2), 21.
591. Nově zjištěná satelitní osada výšinného sídliště lidu s badenskou kulturou v Hlinsku u Lipníka nad Bečvou. In: M. Popelka, R. Šmídová (eds): *Otázky neolitu a eneolitu našich zemí: sborník referátů z 28. zasedání badatelů pro výzkum neolitu a eneolitu (nejen) Čech, Moravy a Slovenska: Mělník 28. 9. – 1. 10. 2009. Věnováno prof. PhDr. Jiřímu Slámovi, CSc. Praehistorica XXIX*. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Nakladatelství Karolinum, 255–257.
592. Panna Maria „shůry“. *Malovaný kraj* 47(4), 32.

2012

593. Kožuch za kožuch. *Malovaný kraj* 48(2), 13.

2017

594. Šedesát let studentské “rebelie” v Brně. *Vlastivědný věstník moravský* 69(3), 244–251 (společně František Hejl, Bohumil Samek, František Zřídka Veselý).

Do roku 2005, nezahrnuté v první části bibliografie:**1991**

595. Významná lokalita z pozdní doby kamenné na Spálovsku. *Oderské vrchy: vlastivědný zpravodaj*, 6(1–2), 26–29.

1993

596. Vyšívání pleny z oblasti Oderských vrchů. *Oderské vrchy: vlastivědný zpravodaj* 8(3–4), 56–59.

2004

597. Kdy bylo skutečně založeno muzeum v Uherském Brodě. *Vlastivědný věstník moravský* 56(3), 306–310.
598. Zemnice na moravských Kopanicích. *Slovácko* 45(2003), 41–48.

Poznámka

- 1 L. Šebela děkuje Mgr. Janě Kalousové a Bc. Hedvice Břínkové za pomoc při sestavení výběrové bibliografie po roce 2004.

Literatura:

Šebela, L. 2005: Jiří Pavelčík sedmdesátníkem. *Přehled výzkumů* 46, 330–343.

Šebela, L. a kolektiv 2007: *Hlinsko. Výšinná osada lidu badenské kultury*. Spisy Archeologického ústavu AV ČR Brno 32. Brno: Archeologický ústav AV ČR Brno, v. v. i.

Summary

Jiří Pavelčík

On May 25, 2020, PhDr. Jiří Pavelčík, CSc. passed away. He was an important figure of the Moravian and Czech Silesian archaeology and expert in the Eneolithic archaeology. He graduated from the Faculty of Arts of Masaryk University in Brno in 1957 with the diploma thesis *Lid s kanelovanou keramikou a jeho místo v moravském eneolitu* [Cannelated Ware Culture in the Moravian Eneolithic Period]. Jiří Pavelčík worked for 35 years (1957–1992) at the Institute of Archaeology of the Czechoslovak Academy of Sciences (now the Czech Academy of Sciences), and became the head of its branch in Opava between 1970–1990. He carried out several archaeological excavations in the Czech Silesia, northern and eastern Moravia. The name of J. Pavelčík is mainly associated with the study of the Eneolithic hillfort in Hlinsko near Lipník nad Bečvou (Přerov District). From 1992, he shortly worked at the Opava branch of the National Heritage Institute in Ostrava, and then became the head of the Archaeological Department of The Museum of Moravian Slovakia in Uherské Hradiště from where he retired in 1999. From the rich bibliography of J. Pavelčík (598 publications), a significant part are archaeological and ethnographic contributions intended for the broad public.

Lubomír Šebela